

ئایا فمنیسم لە ئیرانیش ھەیه؟

ن: سوھەيلا و محدەتى نيا
و: سەیران رەحیمی

"ماق ژن ماق مرۆڤە" ھەر ئىستا ئەم درووشە، درووشە جىهانى بزوتنەوەي ژنانە. ژنان لە ھەر ولاتىك بن ھەول دەدەن كە مەوداكانى خۆيان لە گەل پىياوان لە بوارى ماق و ئىمكانتى جىاوازى ژيانى تاكەكەسى و كۆمەلايەتى كورت بىكەنەوە، ئەوە خەباتىكە كە دەكىرى بلىن لە زۇرىھى و لاتەكاندا ژنان ھەولىان ئەۋەھى كە لە بوارى ناساندىنى كەم و كۈرىھەكان، بە توپىشىنەوە لە ئاستى زانكۆكان و لە بوارى تئوريكەوە كارى لە سەر بکرى. لە بوارى كورت كردنەوەي مەوداي نىوان ژن و پىياويش لە بارى حقوقىھە، ھەلسسۇرەن ئەن بىچەكە لە كارەنەزەرييەكان و نىشان دانى پىيگە چارەتى تئوريكى دىيارىكراو، لە رىيگە ئاگاھ كردنەوەي جەماوەر، ھان دانى ژنان بۇ رەئى و ھەلبىزەردن لە پىيگە ياسايىھە و تىپەركەنلىكى هيچى تر ئىيە، بەلام لە بوارى پەرەپىدانى پىندادىستىيە عەينى و زەينىيەكان بۇ ژيانى تاكەكەسى و كۆمەلايەتى ژنان بە رادەي يەكسان لە گەل پىياوان، كارىكى دىزوارتە، چونكە بە گاشتى ھەلاؤاردنەكان بە تەننیا ياسا ئاتوانى چارەسەرى بکات. بەو ھۆيە كە ئەم كلتور و بۇچۇوتانە وەها پەخنەيان كردوھە بېرۇ زەينى كۆمەلگاوه كە نەتەننیا كارى ناساندىنى كەم و كۈرىھەكان دىۋارتر دەكاتەوە، بەلكۇو بۇ حەل كردىشىيان گرفت درووست دەكەن كورت كردنەوەي مەوداي جنسىيەتى نىوان ژن و پىياو كارىكى گاشتى و ھەممەلايەنەيە كە لەوانەيە چەن نەوەتى بخايەنى، بۇ وىنە لە تەسويرى پىناسە كردنى جنسىيەتى ژن و پىياو لە ژيانى رۆژانەي خەلک لە رىيگە نۇرسىيەنلىكى چىرۇوك و ھونەرى عەكاسى و سىنەما و تىئاتر و شىوهكانى ترى ھونەرى يارمەتى دەرى مەوداكانى جنسىيەتى نىيۇ كۆمەلگايه. جارى وا ھەيە ھەول دان بۇ كەم كردنەوەي مەوداكانى جنسىيەتى ژن و پىياو لە بېرۇرای گاشتىدا، پشتگىرى ياساو ئىمكانتى دەولەتى دەخوازى. بۇ وىنە ناساندىنى كىشەكانى بۇچۇونى دىرى ژن لە كۆمەلگادا كارىكى زۇر دىۋار نىيە و دەولەت دەتوانى بە چاپ كردنى كتىبگەلى گونجاوى دەرسى بۇ دەرخستنى وىنەيەك لە جنسىيەتى يەكسانى ژن و پىياو ھەول بىدات. تەواوى ئەم ھەلسورانانە بە گاشتى دروستكەرى فيمېنېزمە. دەبى سەرنج بەھىن كە ھەلسوران لە ھەركام لەم بوارانەدا لە راستا فيمېنېزمە. بەم شىوهە بۇ بۇون بە فيمېنېزم تەننیا ئەوە بەس نىيە كە مرۆڤ چ ژن و چ پىياو لە جىيەت تارىف و دەرخستنى گۆشەنىڭاكانى جىاواز مەوداي جنسىيەتى نىوان ژن و پىياو كورت بىكەنەوە يان لەم ئاراستىيەدا ھەنگاۋىك ھەلبىگى.

ئىستا با بىزانىن مرۆڤ چىيە؟ دواتر بىزانىن كە بزوتنەوەي ژنان و فيمېنېزم لە لاتەكاندايە و هىشتا دەبى چەندە كارى دەوى بۇي بکرى تاكوو بگەينە يەكسانى حقوقى ژن و پىياو وە ھەروەھا چەندەمان كار ھەيە تا لە بوارى فيمېنېزم بگەينە ئاستى ولاتە غربىيەكان.

سەرەتايىتىرين ماق مرۆڤ، ماق ژيانە. ھەر مرۆقىيىكى زىندۇو ماق ژيانى ھەيە و بەم مافەوە چاو بە زىن دەپشكوى، بەلام لە لاتى ئىرمان باوك دەتوانى كچەكەي خۆي بکۈزى و بە ئازادانەش وەك بەرزەكى بانان بۇي بسۇورىتتۇوە! ھىچ كەسىكىش پىيى نەلى بۇ چى كچەكەت كووشتوھ چ بگات بەھى كە موجازات بکرى. پىياو يە دەتوانى بە ھەر ھۆيەك ھاوسەرەكەي خۆي بکۈزى، لە روانگەي ياساشهوھ تاوانبار نىيە. ماق ژيان كە ماق سەرەتايى ھەر ئىنسانىكە و لە سەرەتايى ھاتنە دىنيا يەوە پىيى دەدرى و ھەر ياسايىك دەبى پشتىوانى لى بکات، بە ھىچ شىوهە يە شاملى ژنى ئىرانى نابىت.

دوای مافی زیان، مافی ئیزای غریزه کان و پیکه و هنائی بنه ماله يه. ژنی ئیرانی مافی ئیزای غریزه جنسیه کانی خوی نییه. مافی هله لبزاردنی هاوسری نییه و دهی باوکی یان پیاویکی بنه ماله ئین بات. ژن به شووکردن زوربهی مافه کانی خوی له دهست دهات، مافی ئوهی نییه که هاوسریکی بی چونکه هاوسره کهی ده تواني هر ئان و ساتیک ته لاقی بات و یان ژنی تری به سه ردا بھینی، مافی جیایی و هله لبزاردنی شهريکی ژیانیکی تری نییه چونکه مافی ته لاقی نییه، مافی ئوهی نییه که منداله کانی له لای خوی رابگری، مافی سه فهري نییه و زوربهی مافه کانی تر که ژنان له کومه لگا ئیستای ئیران له به رانبه رپیاویکدا نیيانه.

تکایه سه رنج بدهن که هیشتا قسه يه کمان سه بارهت به مافه ئابوری و سیاسی و کومه لايه تی ژنان له ئاستی کومه لگادا نه کردووه، هیشتا له پیکه اتهی بچوکی بنه ماله و نه چووینه ته ده روه ژن له به رانبه رتنيا پیاویک و اته له مافی مرؤقیک که مییه، له پیکه نان یان شکاندنی په یوهندی جینسی و که سیکی تر که نیره قسه ده کهین ده بینین که ته اوی مافه کانی ژن له به رانبه رپیاویک نهف ده بیته و ژن له روانگهی یاساو له کرد و دهدا به جنسیکی که مترا له پیاو داده نری.

مافه کومه لايه تیه کان که و هکوو مافی سروشی مرؤه ناسراون، ده خهینه نیوو با سه که مانه وه، به لام سه بارهت به ژنی ئیرانی به و جوره نییه. تازه جگه له و مافه سروشیه کان زه مانه ت ناکرین. سه ره تایی ترین مافی کومه لايه تی و اته مافی شارومه ندیش به نیوه کاره داده نری و اته مافی شارومه ندی دواي ئیزدواج زه مانه ت ناکری و هاوسر و مندالی ژن و هکوو هاوسر و مندالی پیاو چاوی لئ ناکری و له ماف و مهزایای شارومه ندی بیبهش ده کرین و ژن له ئا کاما دا ناچار به ته رکی و لات ده بی و ناچاره چا پیوشی بکات له و مافی شارومه ندیه نیوه چله يشی.

ئایا هیشتا ده تانه وی با سه که دریزه پی بدهین و سه بارهت به مافه کومه لايه تی و ئابوری و سیاسیه کان قسه و باس بکهین؟ ئایا وا بیر ده کهنه وه که ئیمه هیشتا مافی ژیانیکی سرووشی مان نییه ئایا ده توانيين باسی مافه کومه لايه تیه کان بکهین؟ هله لبیت قسه و باسیش ده کهین و له ماف پرهی خومان که لک و هر ده گرین و به بشداری هله سورانهی خومان له گوره پانی سیاسه ت و کومه لگا يشدا ده مانه وی له سه ره تادا کوتایی به ته اوی زوولم و نابه رابه ریبه ک بهین، به لام ئاشکرا يه که هیشتا هله ئوهمان بق نه ره خساوه که مهودا کانی جنسیه تی نیوان ژن و پیاو له بواری ئابوری و کومه لايه تی و شیوه کانی کورت کردن و هم مهودا يانه تئوریزه بکهین، به لام له کاتی ئهم هه و لانه دایه که ده بینین ته اوی هه و لک کانمان ده بیتتی ژیر پرسیاره وه و لیمان ده پرسن که ئایا به راستی له ئیران فیمینیزمان هه يه؟

ئه گهر فیمینیزم به و تیگه يشته که له سه ره وه با سمان کرد قه بولی بکهین، ده بینین که روزنامه سه فحهی ئیران شایه تی زیندووی ئهم حره که تهی ژنانه بق ناساندنی گوشه نیگا جیاوانه کانی مهودا ئی جنسیه تی له گهل پیاو و هه ول و هاندان بق کم کردن وهی ئهم مهودا يانه يه. گوقاره کانی تریش نزرن و پیکه راهه غه ره ده له تیه کانی هله سورانی ژنانیش لهم بواره دا هه ولی خویان ده دهن. به کورتی ژنانی ئیمه له نیو بزوو تنه و دان فیمینیزم به ئاشکرا له ئیران دا هه يه.

دوو دلی من له دایه که که سانیک پرسیاریکی ئاوا سه بارهت به راست بونی بزوو تنه وه فیمینیستی له ئیران گه لاله ده کهن، وشهی فیمینیزم به دور له ماناو قولایه کهی به کاری دینن. مانای فیمینیزم له فه ره نگوکی "مریام وبستیر" هه به و شیوه يه ده ناسری:

"تئوری به رابه ری سیاسی، ئابوری و کومه لايه تی ژن و پیاو"

ئىيستا ئەگەر ئەم ناساندنه بە جىيگەي ئەو پىيتسەيەكى قولۇتى كە لە سەرەوە باسمان كرد قەبۇولى بکەين دەبىنин كە ئىمە لەم تىيگەيشتنە هيشتا دوورىن و سەرەتا دەبى ماقى سىرووشى و بنەمالەيىمان بە دەست بەيىن تا بتوانىن ھەولە بەر بلاۋەكانى خۆمان لە سەر عەرسەكانى سىياسى، ئابۇورى و كۆمەللايەتى سەقامگىر بکەين. ئەو بەو ھۆيە نىيە كە ئىمە تواناكەيمان نىيە يان چاوهروانى مان نىيە يان داخوازى ئىمە نىيە يان ھەلسۈورانمان نىيە بۆي، نە ھۆكارى سەرەكى ئەوھىيە كە ولاتى ئىمە ئەوھندە لە بوارى كۆمەللايەتى و سىياسيەدە دواكەوتۇوە كە دەبى سەرەتا ھەول بىدەين سەرەتايىتىرىن ماقى خۆمان واتە ماقى ژيان بە دەست بەيىن دواتر بۆ يەكسانى حقوقى خۆمان ئەوھىيە كە شىاوى ھەر مروقىيەكە تىبکۈشىن و ھەول بىدەين پىكەتەي پەيوەندى جىنسى و بنەمالەيىمان لە دەست خۆماندا بى و....

كاتىيەك تەواوى ئەم خانانە كە وەكۇو حەوت خانى رۇستەم وان تىيپەرمان كردن تازە دەبى ئەو كات ماقى شارۆمەندى خۆمان وەربىرىن و بتوانىن دواى ئىزدىواجىش وەكۇو شارۆمەندىك لە ولاتەكەمان بىزىن. ئەو كاتەيە كە دەتوانىن جىيەت ھەلسۈورانى نەزەرى و عەمەلى خۆمان بىگۈپىن بەرەلەي ماقە سىياسى و ئابۇورى و كۆمەللايەتىيەكان. بۇ زانىيارى زۇرتىرى ئەو كەسانەي كە لە جىاتى خىستنە ژىير پرسىيارى ھەل و مەرجى دواكەوتۇوە ولات، بىزۇتنەوە فىميئىيەتى دەخەنە ژىير پرسىيارەو دەبى بلىيەن كە ئەگەر فىميئىيەز لە بەر ھەل و مەرجى دىاري كراوى ولاتەكەمان بەم شىيەتە باس بکەين دەبى بلىيەن كە: تئورى يەكسانى ژيان، ئابۇورى و كۆمەللايەتى ژىن و پىياو

ئەوكات ئەم شايەتانە قەبۇولى دەكەن كە ئىمەش فىميئىيەزمان ھەيە!